

Felkészítés a felnőtt szerepekre 7-12. évfolyamon

Programtanterv

„B” típusú programcsomag

Programfejlesztési Központ - Szociális, életviteli és környezeti kompetenciák

Készítette: Galambos Henriette

Fejlesztési célok

„Az iskola elsődleges célja az kellene, hogy legyen, hogy a gyerekeket teljes emberré, és a közösség aktív tagjává nevelje.”

Estelle Morris
Brit közoktatási államtitkár
Első Nemzeti Tanterv Konferencia, 1997. június

A szociális, életviteli és környezeti kompetenciák számos művelődési területhez, iskolai és iskolán kívüli tevékenységhez kapcsolódnak.

Ezek között a *Felkészítés a felnőtt szerepekre* programcsomag elsősorban, de nem kizárólag tanórai keretben megvalósítandó lehetőségeket kínál. A fejlesztendő szociális kompetenciák között nagy hangsúlyt kívánunk fektetni azon készségek és képességek fejlesztésére, amelyek képessé fogják majd tenni az iskolából kikerülő fiatalokat arra, hogy öntudatos, felelősségteljes, végiggondolt döntéseket meghozni képes, folyamatos megújulásra motivált és alkalmas, egészséges személyiségű felnőttekké váljanak.

Ez a részterület sokoldalúan kívánja a fiatalok elé tárni a felnőtt szerepek tárházát (család, barátság, szerelem, párkapcsolat, alkotó, irányító, döntéshozó, stb.), ugyanakkor pozitív mintákat próbál megjeleníteni és segíteni a számtalan szerep között való eligazodásban, az időtálló értékek felismerésében.

A program elsősorban nem a direkt ismeretátadásra, vagy nevelésre épít, hanem változatos példákon, tevékenységeken keresztül próbál alternatívákat kínálni. Nem törekszik a teljességre sem, hanem inkább különböző módszerek rendszeres és állandóan visszatérő alkalmazásával igyekszik fejleszteni a kompetenciákat.

Minimális stratégiai célunk, hogy a diákok *el tudjanak igazodni* a környezetükben, biztonságos életvitelre és felelős döntések hozására legyenek képesek a maguk mindenkori szintjén.

Nem az a célunk, hogy a diákból kiváló fogyasztó, munkaerő, adóalany vagy szavazó- polgár váljon hanem az, hogy ezekben, és számos más szerepben, valós élethelyzetben mindegyikük legyen, lehessen felelős, önálló és kritikus, autonóm személyiség.

A fejlesztés általános területei

A személyiségfejlesztés általános célrendszere *attitűdformálás, készségek és képességek fejlesztése.*

A szociális kompetencia-fejlesztés során előtérbe helyezett attitűdök:

- Nyitottság
- Tolerancia
- Önbizalom
- Belső kontroll
- Autonómia
- Felelősségvállalás

Attitűd: tartós beállítódás, értékelő viszonyulás valamilyen tárgy, személy vagy gondolat iránt. Közvetlenül nem lehet megfigyelni, csak következtetni lehet rá a személy szóbeli, viselkedéses vagy nem verbális, érzelmi reakcióiból. Az attitűd összetevői:

- a) az érzelmi elem, amely az adott tárgy iránti pozitív vagy negatív viszonyt fejezi ki,*
- b) a gondolati elem, amely az adott tárgyról rendelkezésre álló információkra, az azzal kapcsolatos hiedelmekre utal,*
- c) a viselkedéses elem – amely az adott tárggyal kapcsolatos eljárásmodokat tartalmazza. Az értékelő viszonyulást tartalmazó tartós beállítódások kiépítése elősegíti azt, hogy a helyzetekre gyorsan és biztonságosan reagáljon az egyén.*

Készségek:

- Kommunikációs készségek
- Vitakészség
- Gyors helyzetfelismerés
- A társas befolyás kontrollja
- Bizonytalanságtűrés

Készség: a cselekvés és a tevékenység automatizált eleme, amely a tudat közvetlen ellenőrzése nélkül működik. A készség a tanulás (gyakorlás) eredményeként alakul ki, és a teljesítményképes tudás fontos része. A készségek tehermentesítik az idegrendszert a feladatvégzés során, és lehetővé teszik, hogy az egyén az adott probléma megoldására koncentráljon.

Képességek:

Információkezelés	Az integritás megőrzése
Kritikai gondolkodás	Érdekérvényesítés
Mérlegelés, döntési képesség	Képesség a játékra
Konfliktuskezelés	Képesség az öröme
Figyelem összpontosítás	Kreativitás
Többszemponú megközelítés	Célkitűzés, tervezés
Empátia	Céltartás, megvalósítás
Együttműködés	Rendszerszemlélet, rendszeralkotás

Képesség: az egyén pszichikus tulajdonsága, amely valamilyen tevékenység gyakorlása révén fejlődik ki, és a tevékenység végzésében nyilvánul meg. A képességek fejlesztésének alapjául az adottságok szolgálnak.

A fejlesztés speciális területei

Az elsődlegesen fejlesztendő kompetenciák: felelősségvállalás és tudatosság

Jelen programcsomag moduljai illeszkedve a szociális, környezeti és életviteli kompetenciák fejlesztésének nagyívű elképzeléseéhez, elsősorban a felelősségvállalás és a tudatosság fejlesztését állítják a középpontba.

Olyan felnőtteket szeretnénk viszontlátni, akik képesek lesznek felelősségteljes döntéseket hozni a saját és környezetük életét érintő kérdésekben, kritikusan mérlegelni a lehetőségeket és vállalni a döntésekkel járó következményeket.

Ez csak egy bizonyos fokú tudatosság elsajátítása esetén történhet, hiszen a sorozatos *ad hoc* döntések nem biztosan állnak össze koherens rendszerré. Ez a kompetenciaterület akkor fejleszthető hatékonyan, ha a diákoknak módja van önállóan vagy/és különböző csoportokban működni, alkotni, dönteni, ha az iskola modellál bizonyos helyzeteket, megteremti a lehetőségét a kibontakozásnak.

A fejlesztés várható eredményei

A kompetencia fejlesztés olyan terület, ahol nagyon nehezen mérhető az eredmények.

Kevés hatékony módszer áll rendelkezésünkre ahhoz, hogy biztonsággal állíthassuk, nőtt a diákok toleranciaszintje, vagy mondjuk hatékonyabban tudnak konfliktust kezelni.

Ennek ellenére számolhatunk néhány biztos eredménnyel egyrészt a pedagógusok, másrészt a tanulók és a csoport szintjén.

A pedagógus

- tudatossági szintje erősödni fog
- képes lesz megnevezni fejlesztési területeket az egyének és a csoport szintjén egyaránt
- képes lesz kompetenciafejlesztésben is gondolkodni és nem csupán tudásátadásban
- változatos kelléktárral fog rendelkezni a készség és képességfejlesztés területén
- szakmai kultúrája jelentős minőségi változáson fog keresztül menni

A tanuló

- tudatossági szintje erősödni fog
- képes lesz bizonyos jelenségeket a nevének nevezni
- együttműködési készsége jelentősen fejlődni fog
- konfliktuskezelési technikái fejlődni fognak
- képes lesz mérlegelni, információkat gyűjteni és feldolgozni
- képes lesz bizonyos szerepek, szabályok és normák között eligazodni, értelmüket belátni és elfogadni
- képes lesz több szemszögből vizsgálni bizonyos jelenségeket
- képes lesz legalább bizonyos helyzetekben tudatosan dönteni

A csoport

- általános hangulata javulni fog
- összetartó ereje nőni fog
- tudatossági szintje erősödni fog.

Fejlesztési területek és tematikus csomópontok

Fejlesztési területek	Tematikus csomópontok / elemek
Attitűdök, képességek, készségek	
Szolidaritás (érzések és tettek szintjén)	Társadalmi különbségek (szegény – gazdag, ép – sérült, idős – fiatal, egészséges – beteg, iskolázott – alul kulturált) Társadalmi státus és esély (egyenjogúság, esélyegyenlőség, pozitív diszkrimináció) Szociális jogok. A segítségnyújtás formái. Támogatás. Segély. Mozgalmak. Segítő civil szervezetek.
Autonómia (A gondolatok, a beszéd és a tettek szintjén)	Személyes autonómia. Konformitás és deviancia. Biztonság. Befolyásolás, befolyásoltság. Tömegkommunikáció, reklám, propaganda. Csoportnyomás, referencia csoport. Hatalom. Manipuláció. Vezér és alattvaló. Zsarnok és lázadó. Autonóm csoportok. Kulturális és politikai autonómia. Önkormányzatiság.
Cselekvési hajlandóság és felelősségvállalás	Szemlélődés. Közöny. Cserbenhagyás. Felelőtlenység. Cinizmus. Beavatkozás és be nem avatkozás A személyes részvétel formái. Vezető és közreműködés. Vezetési stílusok, eszközök. Vezetői személyiségjegyek.

Fejlesztési területek	Tematikus csomópontok / elemek
<i>Képességek</i>	
Identitás	Csoporthoz tartozás. Nemi és generációs identitás. Családi és rokonsági kapcsolatok. Nyelvi és kulturális kötődések. Szervezeti, intézményi kapcsolódások. Lakóhelyi közösségek. Érdeklődés, értékrend és érdek szerinti csoportválasztás. Állampolgárság. Európai polgárság. Világpolgárság.
Szabálykövetés, szabályalkotás	Jogok és köteleességek. Közrend, közhatalom. Közérdek. Közjó. A természet törvényei. Környezetetika. Társas, társadalmi normák, hagyományok, íratlan szabályok. Erkölc. Társadalmi szerződés. Írott szabályok. Alkotmányok, törvények, egyéb jogszabályok. Szabályszegés. Devianciák. Korrupció. Bűn. büntetés, bűnhődés.
Együttműködés	Feladat és hatalommegosztás. Demokrácia. Közintézmények. Szociálpolitika. Civil szervezetek. Szerződések. Szövetségek. Térségi együttműködés.
Véleményalkotás és véleménynyilvánítás	A véleménynyilvánítás formái, csatornái A vita intézményes keretei. Magánügy, közügy. Polgári engedetlenség. A média világa. Valóságos és virtuális világ. Sajtószabadság. Cenzúra. Művészet.

Választás és döntés	Személyes és közösségi értékek. Opportunizmus. Érdekek. Felismerés. Érdekvényesítés. Párválasztás. Pályaválasztás. Információ és hatalom. Hozzájutás. Nyilvánosság.
Konfliktuskezelés	Szerepkonfliktus. Társadalmi konfliktus. Érdekelletét. Érték – érdek konfliktus. Válság. Értékválság. Siker, kudarc. Stressz. Stresszkezelés. Ellenfél. Ellenség. Konfliktuskezelési technikák. Békés formák. Erőszakmentesség. Győztes – győztes stratégia. Konszenzus. Kompromisszum. Erőszakos formák. Erőszak a személyközi kapcsolatokban. Verbális erőszak. A meg nem oldott konfliktus. Konfliktuskerülés. A konfliktus „jegelése”. (falak emelése)
Problémamegoldás	Stratégia. Taktika. Alternatív forgatókönyvek. Minimális és maximális program. Tervezés, szervezés, logisztika. Társadalmi problémák. Prevenció Személyes megoldások. Közösségi megoldások alulról – civil szervezetek működése.

Témakörök és óraszámok

7. évfolyam

Témakörök/Fejlesztési területek	Modulok száma	Modulkódok	Óraszám
Önismeret, önbecsülés	1	SZKB207_01	3
A családi múlt feltárása	1	SZKB207_02	3
Szabályok és normák	2	SZKB207_03 SZKB207_04	6
Barátság	1	SZKB207_05	3
Ellenállás a kortárs csoport nyomásának	1	SZKB207_06	3
Idő és pénzbeosztás	2	SZKB207_07 SZKB207_08	6
Csapatépítés, együttműködés	2	SZKB207_09 SZKB207_10	6

8.évfolyam

Témakörök/Fejlesztési területek	Modulok száma	Modulkódok	Óraszám
Generációk közti párbeszéd, tolerancia	1	SZKB208_01	3
Szerepek	1	SZKB208_02	3
Változós szerepek a családban	1	SZKB208_03	3
Szabályok, szabályok áthágása	1	SZKB208_04	3
Önismeret, önbecsülés	1	SZKB208_05	3
Az emberi és természeti környezet megismerése, értékelése, felelősségvállalás	2	SZKB208_06	9
Szülőföld, családi és közösségi múlt megismerése	1	SZKB208_08	6

9. évfolyam

Témakörök/Fejlesztési területek	Modulok száma	Modulkódok	Óraszám
Családi múlt és egyéni identitás	1	SZKB209_01	3
Életmódtudatosság	2	SZKB209_02 SZKB209_04	6
Párkapcsolatok	2	SZKB209_05	6
Konfliktusok és kezelésük	2	SZKB209_03 SZKB209_07	6
Elemi pénzgazdálkodás	1	SZKB209_08	3
Tervezés, döntéshozatal	2	SZKB209_09 SZKB209_10	6

10.évfolyam

Témakörök/Fejlesztési területek	Modulok száma	Modulkódok	Óraszám
Döntés, választás, felelősség	2	SZKB210_01 SZKB210_07	9
Konfliktuskezelés	1	SZKB210_02	3
Kortárskapcsolatok, felelősség	1	SZKB210_03	3
Szabályok, szabálysértés	1	SZKB210_04	3
Önismeret, önbecsülés, befolyásolás	1	SZKB210_05	6
Fenntarthatóság, környezeti tudatosság	1	SZKB210_06	6

11. évfolyam

Témakörök/Fejlesztési területek	Modulok száma	Modulkódok	Óraszám
Család döntés, választás, felelősség	3	SZKB211_01 SZKB211_02 SZKB211_03	9
Szaktmák-mesterségek-pályaorientáció	4	SZKB211_04 SZKB211_05 SZKB211_06 SZKB211_07	12
Közösségi projektek	3	SZKB211_08 SZKB211_09 SZKB211_10	9

12.évfolyam

Témakörök/Fejlesztési területek	Modulok száma	Modulkódok	Óraszám
Család: döntés, választás, felelősség	3	SZKB212_01 SZKB212_02 SZKB212_03	9
Szaktmák-mesterségek- pályaorientáció: munkahelykeresés, munkanélküliség, tervezés	3	SZKB212_04 SZKB212_05 SZKB212_06	9
Közösségi projektek: hagyományok, közösségiség, társadalmi részvétel	4	SZKB212_07 SZKB212_08 SZKB212_09 SZKB212_10	12

